د افغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتاق

د کار و بار د وضعیت سروې

د ۱۳۹۵ کال د تلې میاشت

د جي آی زیډ اداري په همکارۍ

د افغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتاق

د کار و بار د وضعیت سروې

د ۱۳۹۵ کال د تلي میاشت

د جي آی زیډ اداري په همکارۍ

سترې موندنې:

- د تیر سروې په پرتله د کار و بار وضعیت ښه شوی، خو د راتلونکي شپږو میاشتو لپاره د خوشبیني کچه کمه شوې، زمونږ له نظره دا کمښت د موسم د بدلون له کبله رامنځته شوی دی.
- دا ځل سیمه ییز توپیرونه کم شوي دي، بلخ ښه پرمختګ او ننګرهار د پام وړ کمښت ښودلی دی.
- د متشبثینو د فرمایشونو عمومي بیلانس منفي دی خو، د تېرې سروې په پرتله یې وده موندلې ده.
- امنیت، د مارکیټ غوښتنې او اداري اصلاحاتو ته اړتیا د کار و بار د پرمختګ لپاره ستر مطلوب پرمختګونه شمېرل کېږي.
- په ټولو څلورو سروې شویو سکتورونو کې، شرکتونو د تیرو وختونو په پرتله لږ کارکونکي په دندو ګومارلي دي.

الف. د کار و بار شرایط:

د کاروبار شرایط د کورنیو ناخالصو تولیداتو د ودې د پېژندنې لپاره یو شاخص دی. دغه شاخص د څو راتلونکو میاشتو لپاره د کورني ناخالص تولید په کچه کې د بدلونونو وړاندوینه کوي، په دې شرط چې په دې موده کې د اقتصاد په عمومي شرایطو کې د وړاندوینې وړ بدلونه رامنځته نه شي.

د کاروبار د شرایطو شاخص د راتلونکو شپږو میاشتو لپاره د کاروبار د وضعیت او سوداګریزو هیلو په اړه د شرکتونو د مسوولینو پر قضاوت ولاړ دی، چې د منل شوي نړیوال معیار له مخې محاسبه کېږي (د لا زیاتو معلوماتو لپاره د راپور په پای کې ضمیمې ته مراجعه وکړئ).

د دې شاخصونو بیه د صفر(یعنی نورمال) او مثبت ۱۰۰ ترمنځ ده، هغه داسې چې صفر د عادي په مفهوم دی، له صفر نه تر مثبت ۱۰۰ پورې د کاروبار مثبت شرایط او له صفر نه تر منفی ۱۰۰ پوری د کار و بار منفی شرایط بلل کیږي.

الف.۱- د کار و بار عمومي شرایط او د هر ولایت په تفکیک د کاروبار شرایط:

د کابل، بلخ، کندهار، ننګرهار او هرات لپاره د ۱۳۹۵ کال د تلي په میاشت کې د کار و بار د عمومي شرایطو شاخص په مجموع کې منفی (۶،۸۱-) دی، په داسې حال کې چې په مخکینۍ سروې کې دغه شمیر (۶،۷۰-) ؤ.

د تیرې سروې په پرتله په عمومي وضعیت کې کوم د پام وړ بدلون نه دی راغلی خو د کار و باریانو د اعتماد او باور کچه لوړه شوې دي. (یعنی له ۴۱،۴۳- څخه ۲۰،۵- ته رسیدلی دی)؛ په داسې حال کې چې برعکس د تیرې سروې په پرتله د راتلونکو شپږو میاشتو په هکله هیله مندي کمه شوې ده. (یعنی له ۲۲،۵ څخه ۴،۲۸ ته لوړه شوی ده). او زمونږ له نظره دا توپیر موسمی اړخ لرلای شي (یعنی ترسره شوی سروي د محصولاتو د راټولو په موسم کې چې، وروسته هوا سړېږي ترسره شوی ده).

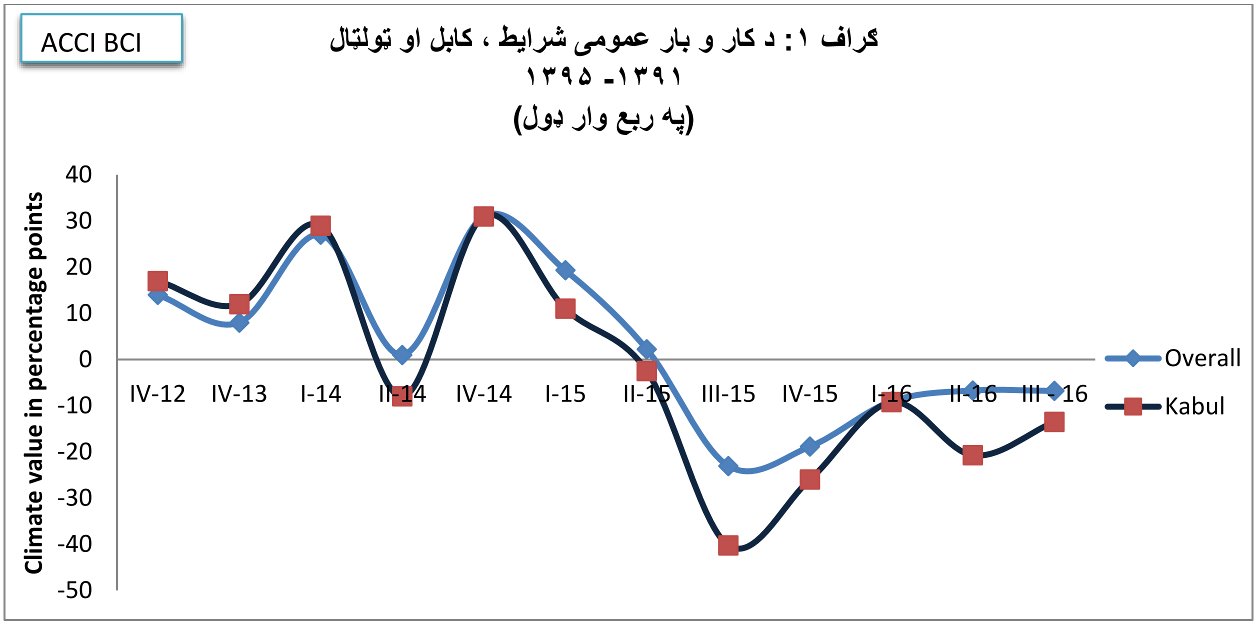

د بلخ او د کابل کاروبار د تیرې سروې په پرتله ښه والی ښيي، خو د دواړو ولایتونو د کار و بار د وضعیت شاخصونه اوس هم منفي دی. د کندهار او ننګرهار د ولایتونو د کار و بار وضعیت لږ خراب شوی دی خو، د کابل، هرات او بلخ په پرتله په ښه حالت کې دی.

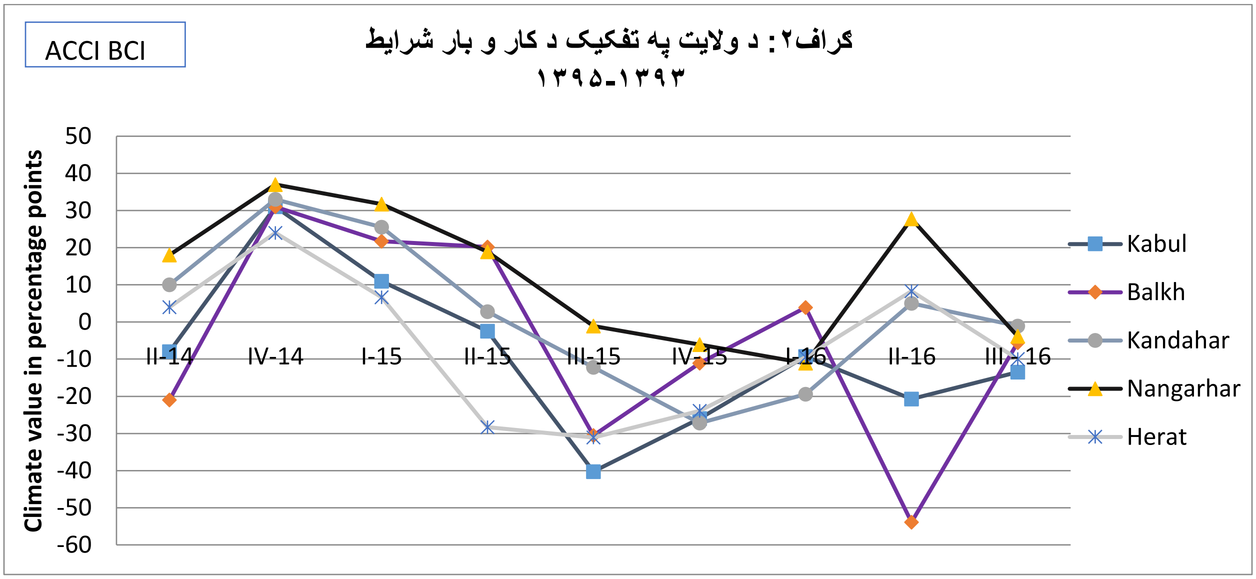

الف.۲- د سکتور په تفکیک د کار و بار شرایط:

دغه سروې په تولیدي او خدماتي سکتورونو کې د ځینو پرمختګونو ښکارندوي دی، چې په ترتیب سره د پخوانۍ سروې شوی حالت څخه (-۴,۲ او -۱۷,۹) اووسنی د سروې حالت (-۱,۵ او ۱۰,۷) د پرمختګ ښکارندوی کوي. د خدمتونو په سکتور کې د مثبتو بدلونونو سره سره ، دا سکتور اوس هم تولید او سواګری سکتورونو په پرتله په ناوړه حالت کې دی. د ساختمان سکتور (-۱۶,۷) د ټولو سکتورونو په پرتله خراب وضعیت راپور ورکړی دی.

د کار و بار اوسني فعالیتونه په ټولو سکتورونو کي د مثبت او منفي ځوابونو د حاصل تفریق توازن د ۱۰- او ۲۸- ترمنځ ده، په داسی حال کي چي شپږو راتلونکو میاشتو ته تولیدي او خدماتي شرکتونه د تجارتي او ساختماني شرکتونو په پرتله ډیر هیله من دي.

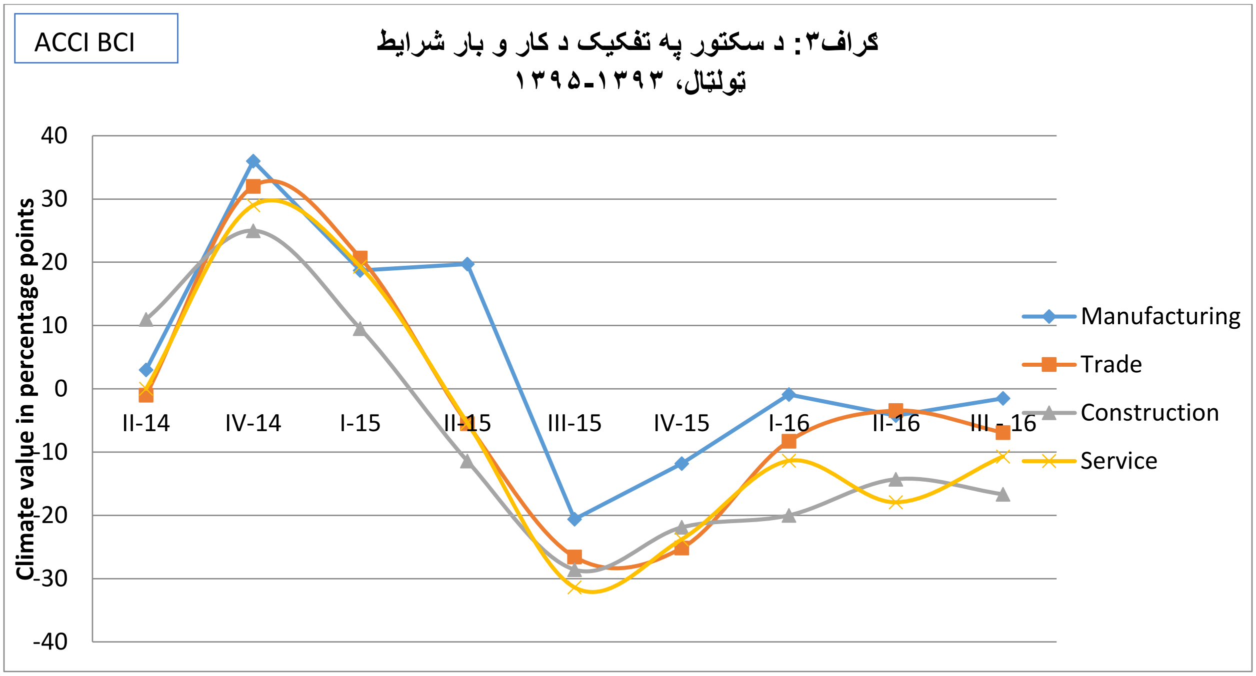

الف.۳- د شرکتونو د کچي په تفکیک د کار و بار شرایط:

د سترو او منځنیو شرکتونو لپاره هیڅ کوم مهم پرمختګ نه ده بنودل شوی خو د معمول په څېر، د سترو متشبثینو لپاره د کوچنیو او منځنیو شرکتونو په پرتله د کار و بار شرایط بنه بنودل شوی دی.

د ۱۳۹۵ کال د تلي په میاشت کي د کوچینو او منځنیو شرکتونو لپاره د کاروبار د شرایطو کچه (-۱۳,۸۸) وه، خو اوسمهال دغه کچه (-۱۲,۱۲) ته لوړه شوي ده.

د سترو شرکتونو لپاره د کاروبار د شرایطو کچه (-۱) ده، په داسی حال کي چي په تیره سروې کي دغه شمیره (-۱,۵) وه. د یادوني وړ دی، چي سترو شرکتونو خپل د کار و بار شرایط خراب (-۱۰,۵) بنودلی وو، خو د کارو بار شرایط راتلونکي شپږو میاشتو ته هیله مند (۸,۵) دي.

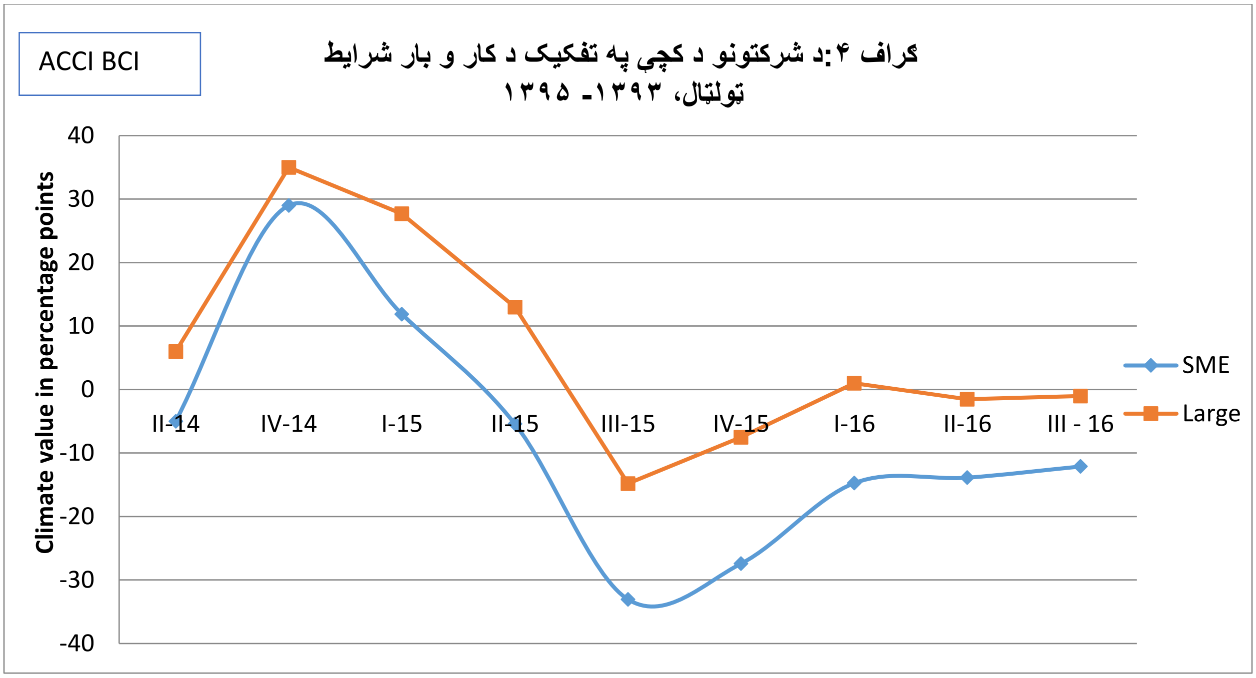

ب. فرمایشونه

د کاروبار د حالت د ارزوني لپاره يو بل فکتور د فرمایشونو حالت دی. د يادوني وړ ده، چې د مثبت او منفي ځوابونو د تفريق حاصل ددې بخش شميرې دي.

د کار و بار په فرمايشونو کې د تيرې سروې په پرتله، پدې سروې کې ډير پرمختګونه ليدل کيږي. خو د دې پرمختګونو سره سره، د فرمايشونو په شاخصونو کې د کار و بار مثبت نښه نه ترسترګو کيږي. په تېرې سروې کې، د فرمايشونو شاخص (۶۳,۵۷) و خو داخلي(۳۳,۳۹) ته رسيدلی دی.

ج- د ګمارني هيلي:

د دې سروې مطابق، شرکتونه د راتلونکې ګمارني په هکله هيله من دي، خو له تېرو دريو مياشتو راهيسې خپل کارکوونکي کم کړې دي.

د ګمارني لپاره د متشبثينو د عمومي هيله منتيا شاخص د سکتور له تفکیک پرته (۴,۲۸) دی، چې د تير سروې سره ډير توپير نلری (۴,۶۴).

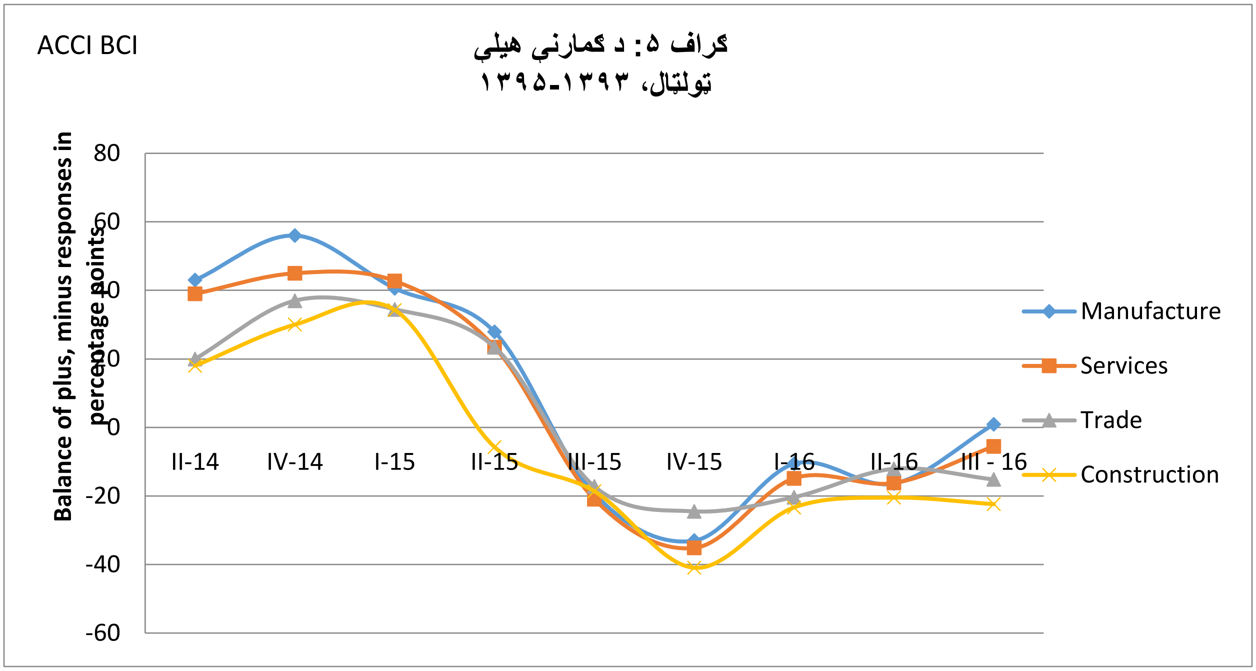

د یادونې وړ ده، چې د ګمارنې اوسنۍ وضعیت د تیرې سروې د ځواب ویونکو د هیلو په پرتله ډېر توپیر لري. د زمری په میاشت کې شرکتونو ویلې و، چې هیله لري په درېیو راتلونکو میاشتو کې د ګمارنې کچه په منځنۍ کچه شاوخوا (-۴,۶۴) کموالی ومومي، خو له دې سروې سره سم په درېیو تیرو میاشتو کې یې نزولي لورى خپل کړي دي. د هغو ځواب ویونکو شمېر چې ویلي یې دي کارکوونکي یې (۲۲,۸۶) سلنه ډیر شوی دي د هغو کسانو څخه زیات دي چې ویلی یې دي، په تیرو درېیو میاشتو کې یې ډیر کارکوونکو یې ګمارلي دی.

ودانیزو شرکتونو (-۳۸,۱) او سوداګریز سکتور (۲۵,۵۲) خپل کارکوونکي، د خدمات (-۱۷,۹۳) او تولیدی سکتور د (-۱۵,۱۵) په پرتله زیات کارکوونکي له لاسه ورکړي دي. دا سروی ښیې، چې د تېرو درېیو میاشتو په پرتله ټول شرکتونه په راتلونکو درېو میاشتو کې د ګمارنې د کچې لوړیدو په هکله خوشبین دي.

د.امنیتي وضعیت:

په عمومي ډول، شرکتونه په دې باوری دي، چې امنیتي ګواښونه د تیرو میاشتو د سروې په پرتله کم شوی دې، خو یوازې ننګرهار د یو مثبت امنیتي شاخص (۷,۷) درلودونکی وو، په داسې حال کې چې د نورو شاخصونو په اړه منفي راپورونه شتون لري.

کندهار، چې په څو تېرو نظرپوښتنو کې یو مثبت امنیتي شاخص درلود، د یو خراب حالت (-۲,۲۲) درلودونکی دی، خو بیاهم د بلخ (-۴۶,۶۷) او کابل (-۱۷,۵) په پرتله ښه حالت کې دی.

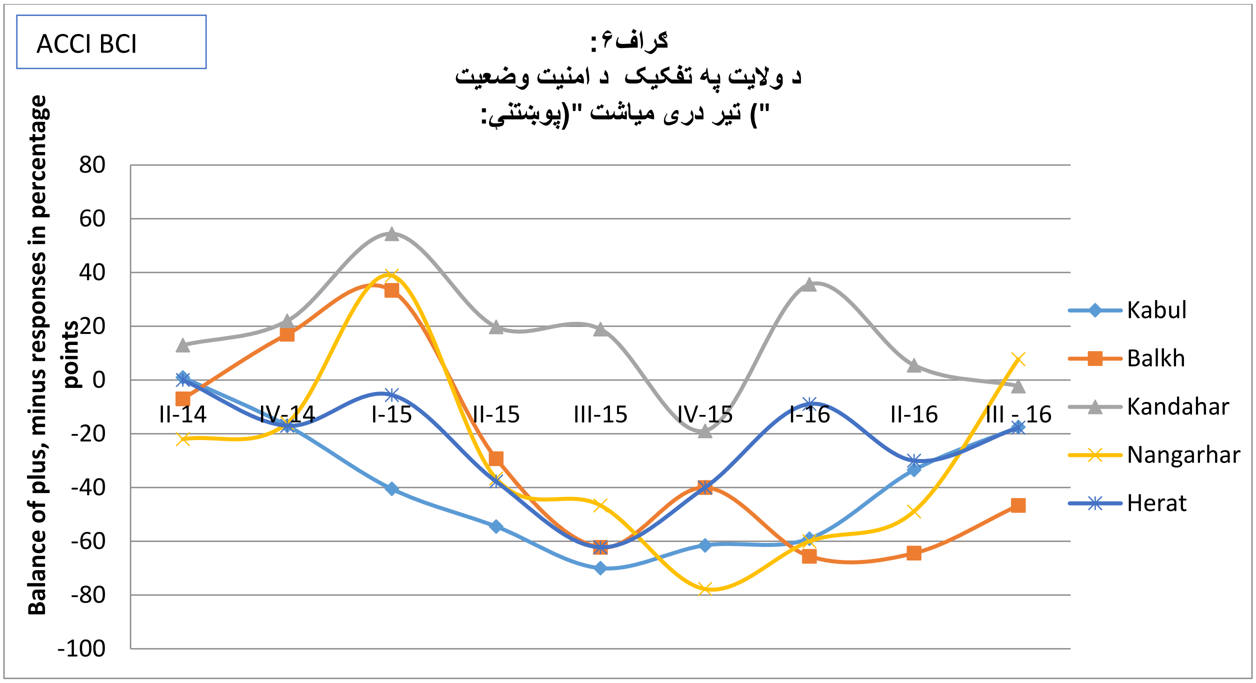

هـ. د کاروبار پر وړاندې پراته خنډونه:

د تېر سروې په څېر، د سترو تجارتي خنډونو ارزوني ښيي، چې د کاروبار د پراختیا په وړاندې تر ټولو عمده خنډ امنیت دی؛ تر امنیت وروسته د تولیداتو او خدماتو لپاره بازار او تقاضا، پیاوړي بیخ بناوې، مالي سرچینو ته لاسرسی او اداري اصلاحات هغه لاملونه دي، چې د کار و بار د پرمختګ لپاره اړین شمېرل کېږي.

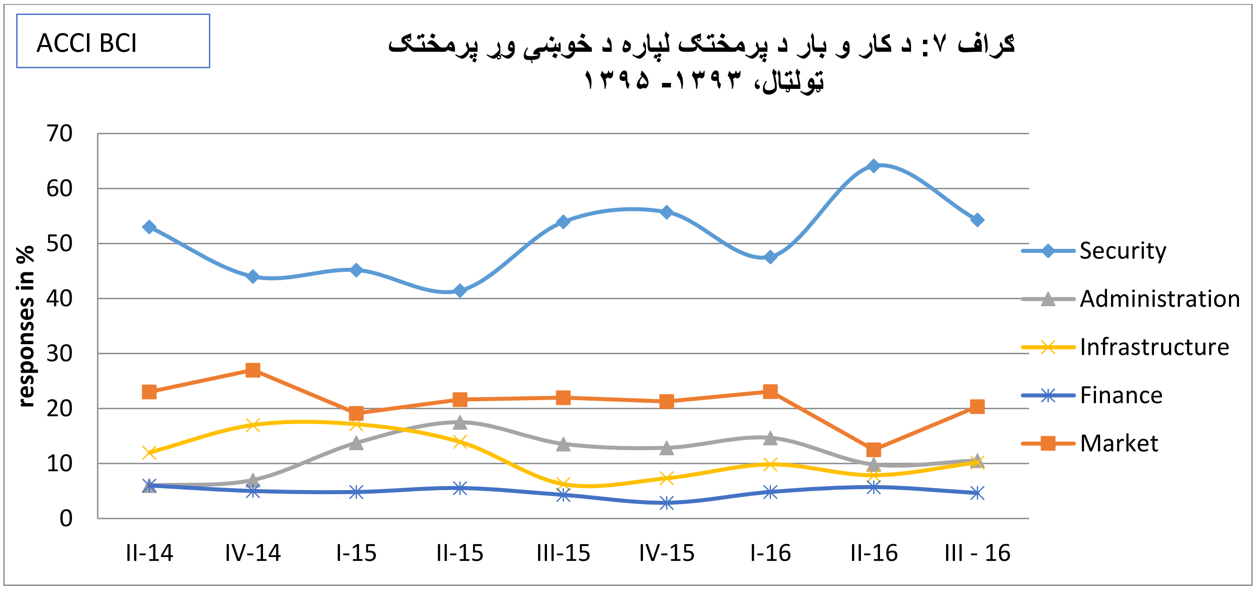

ضمیمه:

د کاروبار تعریف

د کاروبار شرایط د تولیدي، ودانیزو، خدماتي او سوداګریزو شرکتونو د دوریي سروې پر بنسټ مشخص کیږي. د شرکتونو له مسوولینو څخه د اوسني وضعیت او د راتلوونکو شپږو میاشتو د هیلو او تقاضاوو په اړه پوښتل کیږي. هغوی د خپل کاروبار وضعیت د درېیو انتخابونو(له عادي څخه ښه، عادي، له عادي بدتر) او خپلې هیلې یې له درېیو انتخابونو څخه د یوه په انتخاب سره(ښه به شي، بدلون به ونه کړي، بدتر به شي) ټاکي.

له عادي څخه ښه انتخاب (مثبت) او له عادي بدتر (منفي) انتخاب فرض کوو، د اوسني وضعیت شاخص د مثبتو او منفي ځوابونو د تفریق له سلنې یا فیصدۍ څخه ترلاسه کیږي. دغه راز دهیلو شاخص د (ښه به شي) او (بدتر به شي) د انتخابونو د سلنې ترمنځ له توپیر څخه ترلاسه کیږي.

د کاروبار شرایط د کاروبار د وضعیت او هیلو د منځنۍ حسابي څخه عبارت دي.

په لومړۍ سروې کې (عادي) او (بدلون به ونه کړي) انتخابونو ته صفر په پام کې نیول کیده. د کاروبار شرایط له صفر څخه تر مثبت ۱۰۰ پورې (زیات) او منفي ۱۰۰ کم کولای شي، بدلون وومومي. وروسته چې کله زماني سروې ګانې (time series) رامنځته شوې د کاروبار د صفر نکته د کال د سروې پایلو ته په پاملرنې سره ټاکلې معیار ګرځي او راتلونکې کلونه د هغه پر بنسټ سنجول کیدای شي.

چمتو کوونکي: یونس نګاه، نعمت الله علیشیریان او داکتر مسعود پروانفر

مرکه کوونکي: نصرت الله ویس، فضل، سنګر او محمد سراج

ژباړه: محمد اکرم سدید

د تحقیق د دفتر بریښنا لیک: research1@acci.org.af